

**ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ТА ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТУРИСТИЧНОЇ
ПРИВАБЛИВОСТІ ЛАНДШАФТІВ ЗАКАРПАТТЯ
(НА ПРИКЛАДІ БАСЕЙНУ р.ТЕРЕБЛЯ)**

Розглянуто ландшафти басейну річки Теребля Закарпатської області з точки зору їх природної та естетичної привабливості, обґрунтовано їхню унікальність та цінність для розвитку туристичної галузі в регіоні.

Considered landscapes Basin Tereblya Transcarpathian region in terms of natural and aesthetic appeal, the grounds of their uniqueness and value for tourism development in the region.

Постановка проблеми. Перспективність розвитку туризму в Україні сьогодні не викликає сумнівів. Успішність туристичної галузі залежить від наявності чи відсутності привабливих туристичних ресурсів, чистоти довкілля, розвиненості інфраструктури та сфери розваг, якості сервісу, вміння якісно представити свій національний туристичний продукт на міжнародному рівні.

Постановка завдання. Мета статті - розглянути та обґрунтувати основні фактори туристичної привабливості, розкрити суть фізико-географічної та естетичної категорії придатності ландшафтів для цілей туризму та рекреації, охарактеризувати їх на прикладі досліджуваного регіону.

Виклад основного матеріалу. Закарпаття - єдина в Україні область, що за міжнародною шкалою оцінки сумарних сприятливих можливостей для туризму одержала оцінку "найкраща". Інтенсивний розвиток туризму на Закарпатті розпочався з 1960 р. Розвиток туристично-рекреаційної галузі на Закарпатті останніми роками набув позитивної динаміки. Скажімо, кількість туристів, які відвідали гірський край з 2004 по 2008 рр., збільшилася на 74 відсотки (2004р. – 247 тис.ос., 2008р. – понад 431 тис.ос.) На сьогодні в області діють 318 об'єктів відпочинку та оздоровлення, де одночасно можна розмістити понад 21 тисячу осіб, що на 28 відсотків більше, ніж у 2004 р. [8].

Придатність ландшафтів для рекреації та туризму визначається переважно за такими аспектами оцінки: - функціональний (комплексний) – фізична придатність природних умов (орографічних, кліматичних, гідрографічних) для відпочинку; - екологічний (гігієнічний) - якісні параметри аквальної комплексів, атмосферного повітря, заболоченість, режим тиші; - естетичний - природна краса та гармонія ландшафту, що включає наявність атрактивних елементів, їх багатство, гармонію форм, можливість панорамного огляду, палітру кольорів, ступінь екзотичності тощо [3, с.44-49].

Територією Закарпаття протікають 9429 річок сумарною довжиною 19866 км. Довжиною понад 10 км є 152 річки, однією з яких є Теребля (91

км) - річка, що протікає у Міжгірському, Хустському і Тячівському районах Закарпатської області, права притока Тиси (бас. Дунаю). Вона бере початок з джерел на південних схилах Горган, перетинає Полонинський та Вулканічний хребти, у пониззі виходить на Верхньотисянську улоговину. Води Терєблі характеризуються слабкою мінералізацією (51 – 400 мг/л), гідро-карбонатним і кальцієвим складом вод, характеризуються низьким вмістом органічних речовин [1, с.275.] На території є вуглекислі, азотні, метанові і термальні джерела (с.Колочава, с.Драгово, с.Теребля). Басейн р. Терєбля займає площу 750 км², тут зосереджені оздоровчі, рекреаційні і туристичні заклади.

В геоструктурному відношенні басейн розташований в межах Хустсько-Солотвинської котловини та Воловецько-Міжгірської верховини. Більшу частину займають гірські ландшафти – верхня та середня течії. Це денудаційні гори, що утворилися в умовах помірних і слабких піднять, а також денудаційно-тектонічні гори, що утворилися в умовах активних піднять і горизонтальних рухів земної кори. Нижню течію складають пластово-денудаційні височини. В геологічній будові переважає фліш, вапняки, глини, піски та вулканічні утворення [6, с.9-18].

Деревна рослинність представлена переважно смерековими, буковими, дубовими, дубово-буковими та буково-дубовими лісами на бурих гірсько-лісових, дерново-буроземних ґрунтах.

Позитивним моментом є досить значний відсоток площі природних елементів в загальній площі кожного ландшафту (41-50, 50 і вище). Це пояснюється також і розміщенням у верхів'ї басейну національного природного парку „Синевир”, а також частини Карпатського біосферного заповідника - Угольсько-Широколужанського масиву, які є бажаними об'єктами відвідування відпочиваючих [4, С.429, 432]. Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» до установ, які організовують і здійснюють рекреаційну діяльність, належать національні природні парки (НПП), біосферні заповідники та ін. [2, с.24]. До вищезазначених категорій відносяться згадані природно-заповідні об'єкти.

Карпатський біосферний заповідник та НПП „Синевир” володіють величезним туристично-рекреаційним потенціалом. Це зумовлено як наявністю на його території значної кількості природних феноменів, так і великою представленістю тут культурної та історичної спадщини.

Природні умови території є типовими для Горган - одного з найвеличніших гірських масивів. Ця місцевість у межах Вододільно-Верховинської геоморфологічної області колись була морським дном, а нині уособлює переважно два характерних ландшафти: низькогірні флішеві крутосхилі хребти з бурими гірсько-лісовими та дерново-буроземними щебенюватими ґрунтами, а також середньогірські давньольодовикові флішеві крутосхилі хребти з полонинами, бурими гірсько-лісовими щебенюватими та гірсько-торф'яно-буроземними ґрунтами. Тут представлені всі типи рельєфу - від полонинного до річково-долинного. Пам'ятки природи: водоспад Шипіт, оз. Озірце, торф'яні

болота Глуханя та Замшатка, оз. Синевир (т. зв. „Морське око”), карстовий міст. Клімат на території закономірно змінюється від помірно-вологого в долинах до холодно-вологого у високогір’ї. Середня температура липня - близько + 13 °С, січня - мінус 4-6 °С. Атмосферні опади значні.

Одним із найважливіших факторів формування туристичної привабливості території є якісне довкілля. На жаль, на території басейну простежується погіршення екологічної ситуації внаслідок дії несприятливих природних та техногенних процесів. Найпоширенішими є повені, паводки, що помітно активізувалися за останні роки, та пов’язані з ними підтоплення території. Довготривале нераціональне використання природних ресурсів у басейні теж залишило свій відбиток. Наприклад, створення Теремле-Ріцького (Вільшанського) водосховища, з одного боку приваблює своєю красою та перспективою багатого улову (в ньому водяться дунайський лосось, форель, сиг, байкальський омуль, бистрянки, верховодки, окуні, бабці), а з іншого - екологічна ситуація водосховища не підтримується в належному стані і потребує покращання.

Естетична категорія краси є однією з суттєвих та визначальних аспектів в оцінці туристичної привабливості ландшафту. У перекладі з німецької „ландшафт” означає пейзаж, вид з будь-якої точки спостереження. Пейзаж можна трактувати як зоровий естетичний образ ландшафту, що відкривається перед спостерігачем з панорамних місць, або оглядових точок. Так, український краєвид - відповідник німецькому *die Landschaft*. [3, с.44-49]. Найбільш повне визначення ландшафту дав М. О. Солнцев: “Географічний ландшафт – це генетично однорідна територія, на якій спостерігається закономірне й типове повторення одних і тих же взаємозв’язаних і взаємообумовлених сполучень геологічної будови, форм рельєфу, поверхневих і підземних вод, мікрокліматів, ґрунтів і ґрунтових різновидів, фіто- і зооценозів” [7, с. 61–86]. В естетиці краса - це інтегральне поняття, що розкривається через конкретніші категорії: мальовничість, гармонійність, довершеність, величність, природність та ін. Виходячи із визначення Солнцева М.О., всіма перерахованими, а також багатьма іншими властивостями і володіє ландшафт як природний комплекс.

Однією з рис сучасності є „екологізація” у сприйнятті естетичності ландшафту, тобто перевага віддається ландшафтам, які не позначені антропогенним впливом, краса полягає у їхній природності [5, с.230-255]. Без сумніву, такими можна назвати ландшафти досліджуваного регіону. Не менш вагому роль у виборі сучасного туриста є мальовничість і загадковість природи: стародавні могутні ліси, бурхливі річки, кришталєво чисті потічки, крижаний вируючий водоспад, спокійні небесного кольору озера, казкові піки гір, що ховаються за хмарами... В поєднанні зі свіжим гірським повітрям, величними краєвидами, цей куточок Закарпаття назавжди лишається в пам’яті і серці всіх, кому пощастило тут побувати. До речі, величність вважається найбільш «ландшафтною» категорією

естетики [2, с. 24]. Величний, грандіозний своєю природною красою ландшафт викликає високі, піднесені, емоційні почуття.

Висновки. Отже, виходячи з усього вищезазначеного, на думку автора, ландшафти Закарпаття є безсумнівно туристично привабливими і за умови дотримання вимог раціонального використання природних умов і ресурсів, покращання екологічного стану, цілком виправдано можуть вважатися національним туристичним продуктом та широко пропагуватися іміджевою політикою України.

1. Географічна Енциклопедія України: В 3-х т. – К.: „Українська Радянська енциклопедія” ім.М.П. Бажана, 1993. – Т.3: П-Я. – 480с.; 2. Гетьман В. Заповідні ландшафти: краса і різноманіття // Демокр. Україна. - 2007. - 19 жовт. (№ 132); 3. Гетьман В.І. Пейзажне різноманіття заповідних ландшафтів: критерії оцінки // Наукові записки. Том 67. Біологія та екологія. - С.44-49; 4. Національний атлас України. – К.: ДНВП „Картографія”, 2007. – 440с.; 5. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія. У 2-х т. – К.: ВПЦ „Київський університет”, 2005. - Т.2. – 503с.; 6. Природа Закарпатської області / За ред. К.І. Геренчука. — Львів: Вища школа. Вид-во при Львів. ун-ті, 1981. — 156 с.; 7. Солнцев Н. А. О морфологии природного географического ландшафта / Вопр. географии. – М., 1949; 8. <http://uzhgorod.net.ua/news/373195>.